

(daf bejs amud alef)

KIEDY NIE MOŻNA UKARAĆ KAASZER ZAMAM (PODSTĘPNYCH ŚWIADKÓW) tak jak oni zamierzali

MISZNA:

(a) (Miszna): W jaki sposób są karani świadkowie (kiedy wyjdzie na jaw, że są oni *zomemim*, tzn. późniejsi świadkowie (*mezimim*) zeznają: „Jak ci pierwsi świadkowie mogli zeznać, że widzieli zdarzenie, skoro byli z nami w innym miejscu”? (Ten problem zostanie wyjaśniony).

(b) Jeżeli dwóch świadków zezna, że jakiś kohen jest synem *geruszy* (rozwódki) lub *chalucy* (co oznacza, że jest on *chalal* – nieodpowiednim kohenem – i udowodniono im, że byli oni gdzieś indziej – *huzmu*), ci świadkowie nie stają się *chalalim*. Zamiast tego każdy otrzymuje 40 batów. (Zawsze kiedy mówimy 40 batów, w rzeczywistości otrzymuje 39).

(c) Jeżeli dwóch świadków zezna, że jakiś człowiek musi zostać wygnany (przebywać w *ir milkat* – mieście schronienia, tzn. galucie) aż do śmierci Najwyższego Kohena, za zabicie kogoś *beszogeg*, tj. nieumyślnie), i stali się oni podstępniymi świadkami – *huzmu*, nie skazuje się świadków na wygnanie. Zamiast tego każdy otrzymuje 40 batów.

GEMARA:

(d) (Gemara) Pytanie (kasza) 1: Miszna (właściwie omawia, kiedy nie karzemy świadków „*kaaszer zamam*”, tzn. nie skazujemy ich na tę samą karę, którą [przez swoje kłamliwe zeznanie] chcieli sprowadzić na jakiegoś człowieka) powinna powiedzieć: „Jak świadkowie *NIE* (są karani, kiedy) stają się *zomemim*?”

(e) Pytanie (kasza) 2: Miszna 5a uczy wprost, jak świadkowie stają się *zomemim*!

1. (Miszna): Jeżeli ci drudzy świadkowie powiedzieli: „Jak możecie o tym zeznawać? Tego dnia byliście z nami gdzie indziej”, pierwsi świadkowie stają się *zomemim* (świadkami postępnymi).

(f) Odpowiedź: Nasza Miszna jest kontynuacją ostatniej Miszny z traktatu Sanhedryn (w Talmudzie Babilońskim jest to ostatnia Miszna w rozdziale (*perek*) 10, która mówi: „*Edim zomemim* zawsze otrzymują misa (karę śmierci), którą usiłowali sprowadzić na *nidona* (podsądnego, oskarżonego), z wyjątkiem kiedy zeznają oni fałszywie o *bat kohen* (córce kohena) i jej cudzołożniku” (są oni duszeni, mimo że ona zostałaby spalona, a jej cudzołożnik byłby uduszony).

1. Są inni *edim zomemim*, którzy nie są karani według *kaaszer zamam*, zamiast tego otrzymują 40 batów.

2. Jeżeli świadkowie zeznają, że ktoś jest *ben gerusza* lub *ben chaluca*, nie mówimy, że świadkowie stają się *chalalim*. Zamiast tego każdy otrzymuje 40 batów.

(g) Pytanie: Skąd to wiemy?

(h) Odpowiedź 1 (Rabi Jehoszua ben Lewi): „Waasisem *LO kaaszer zamam*” (Dewarim 19, 19) – JEMU, lecz nie jego potomstwu. (Jeżeli świadek stałby się *chalal*, czyniłoby to nieodpowiednim również jego potomstwo).

1. Pytanie: Powiemy, że on stanie się *chalal*, lecz jego dzieci nie!

2. Odpowiedź: To nie jest „*kaaszer zamam*” (tak jak on podstępnie zamierzał) (planował on uczynić nieodpowiednim *ploniego oraz* jego potomstwo).

(i) Odpowiedź 2 (Bar Pada): Wiadomo to na podstawie *kal wachomer*. Kohen, który jest *mechalel* (współżyje z rozwódką), co czyni jego dzieci *chalalim*, ale sam nie staje się *chalal*. Jeden (tzn. *ed zomem*), który chciał być *mechalel*, lecz mu się nie udało, tym bardziej nie staje się *chalal*!

(j) Odrzucenie (Rawina): Jeżeli tak, unieważniłeś całe prawo dotyczące *edim zomemim*!

2b-----2b (daf bejs amud bejs)

1. Wersja 1 – Raszi: *edim zomemim*, którzy ukamienowali kogoś (poprzez swoje świadectwo) nie są kamienowani (są uwolnieni). Tym bardziej *edim zomemim*, którzy próbowali ukamienować, lecz im się nie udało (byli *huzmu* przed egzekucją tego człowieka) nie będą kamienowani!

2. Wersja 2 – Tosafot: Morderca, który ukamienował, nie jest kamienowany (jest ścinany, co jest lżejszą karą). Tym bardziej *edim zomemim*, którzy chcieli ukamienować, lecz im się nie udało, nie będą ukamienowani!

(k) Musimy oprzeć się (polegać) na Odpowiedzi 1 (na podstawie rozumienia wersetu Dewarim 19, 19).

(l) (Miszna): Jeżeli dwóch świadków zezna, że ktoś musi zostać wygnany...

(m) Pytanie: Skąd to wiemy?

(n) Odpowiedź 1 (Resz Lakisz): „*Hu* (ten, który zabił *beszoge*) *janus*”, lecz nie *edim zomemim* (Dewarim 19, 5).

(o) Odpowiedź 2 (Rabi Jochanan): Uczy tego *kal wachomer*. Morderca, który popełnił czyn, nie jest wygnany, jeśli zabił umyślnie – tj. był *mezid* (nawet jeśli nie otrzymał kary śmierci z powodu jakiegoś technicznego problemu, np. że nie był ostrzeżony) *edim zomemim* nie popełnili czynu. Więc tym bardziej nie są oni wygnani, nawet jeśli byli *mezidim*!

(p) Sprzeciw: W tym miejscu *kal wachomer* nie ma zastosowania ze względu na powagę tego grzechu!

1. Ponieważ morderca popełnił czyn, nie jest on wygnany, jeżeli był *mezid*, ponieważ nie jest on wart *kapara* (pokuty). *Edim zomemim*, którzy nie popełnili czynu, nawet gdyby byli *mezidim* będą wygnani, aby odbyć *kapara*!

(q) Musimy polegać (oprzeć się) na odpowiedzi Resza Lakisza, że wiemy to na podstawie wersetu Dewarim 19, 5.

2) EDIM ZOMEMIM DOSTAJĄ BATY

(a) Pytanie (Ula): Gdzie w Torze jest aluzja o podstępnych świadkach?

(b) Sprzeciw: przecież mamy werset Dewarim 19, 19!

(c) Poprawka: Ściślej, w którym miejscu Tora wypowiada się, że świadkowie *zomemim* dostają bity (kiedy nie można ich ukarać taką samą karą, jaką chcieli na kogoś sprowadzić, np. kiedy zeznali, że ktoś jest *chalal*)?

(d) Odpowiedź: „*Wehcidiku et ha cadik, wehirsziju et ha rasza*” (Dewarim 25, 1-2)

1. Pytanie: Uniewinnienie niewinnego nie jest warunkiem dla (chłosty dla *rasza*, kontynuacja wersetu) „*wehaja im bin hakot harasza*”!

2. Odpowiedź: Jest inaczej, chodzi o to, że świadkowie (*zomemim*) spowodowali skazanie niewinnego (*cadika*), lecz inni świadkowie (*mezizim*) wykazali, że w istocie był on niewinny, zaś pierwsi świadkowie byli *reszajim* (źli). „*wehaja im bin hakot harasza*” uczy, że dostają oni bity.

3. Pytanie: Powinniśmy powiedzieć, że dostaje on bity z powodu „*lo saane*” (Szemot 20, 13) (nie świadczyć fałszywie)?

4. Odpowiedź: Nie możemy, bo to dotyczy zakazu nie związanego z czynem (*law szejn bo maase*). Nie dostaje się batów za przekroczenie takiego zakazu. (*law szejno bo maase ejn lokin alaw*)

3) SZCZEGÓLNE PRAWA DOTYCZĄCE EDIM ZOMEMIM

(a) (BERAJTA): Te cztery prawa dotyczą *ed zomem*:

1. Nie może on stać się *ben gerusza* ani *ben chaluca*.

2. Nie może być wygnany do *ir hamiklat*.

3. Nie płaci *koferu* (wykupu, np. gdy zeznał, że ktoś jest *chajaw kofer*, ponieważ jego zwierzę, będące *muad*, zabiło kogoś), patrz: Szemot 21, 30.

4. Nie może być sprzedany w niewolę jako żydowski służący.

(b) Rabi Akiwa dodaje, że nie musi on płacić, jeżeli się przyznał, bo jest to *knas* (grzywna). Jeżeli człowiek sam się przyzna, nie może otrzymać grzywny (na podst. Szemot 22, 8, *mode beknas patur*).

(c) Powyżej przytoczyliśmy źródło dla dwóch pierwszych praw.

(d) Tanaita zwalnia go z *kofer* (wykup). Utrzymuje on, że *kofer* jest *kapara* (dla kogoś, kto nie dopilnował swojego zwierzęcia. Nie stosuje się to do *edim zomemim*, ponieważ ich zwierzę nie zabiło i nie potrzebują pokuty).

1. Pytanie: Który tanaita twierdzi, że *kofer* jest *kapara*?

2. Odpowiedź 1 (Raw Chisda): To Rabi Jiszael, syn Rabiego Jochanana ben Broka.

i. (BERAJTA): „*wenosan pidjon nafszo*” (Szemot 21, 30)(właściciel zwierzęcia płaci wykup za jego duszę) tj. równowartość wartości ofiary.

ii. Rabi Jiszael, syn Rabiego Jochanana ben Broki mówi, że płaci swoją własną wartość.

iii. Sugestia: Chachamim (pierwsi tanaici) utrzymują, że *kofer* jest *mamon* – pieniężnym wynagrodzeniem za szkodę. Rabi Jiszael utrzymuje, że jest to *kapara* (aby odpokutować za niedbalstwo właściciela).

3. Odrzucenie (i Odpowiedź 2 – Raw Papa): Wszyscy są zgodni, że *kofer* to *kapara*. Spór dotyczy tego, czyją wartość należy zapłacić.

4. Pytanie: Jakie jest rozumowanie chachamim?

5. Odpowiedź: (z porównania dwóch wersetów: Szemot 21, 30 i Szemot 21, 22). Haszasa (oszacowanie) według odszkodowania za poronienie będące wynikiem uderzenia kobiety i również dotyczące *kofer*. Tak jak tam szacujemy wartość ofiary, tak samo i tu.

i. Rabi Jiszael nie zgadza się z tym, bowiem mówi: „*wenatan pidjon nafszo*” (Szemot 21, 30, wykupuje swoją własną duszę)!

ii. Chachamim zgadzają się, że wykupuje swoją własną duszę, lecz w tym celu płaci wartość ofiary (wiemy o tym z „haszasa”). I te dwie rzeczy wzajemnie się nie wykluczają.

(e) (BERAJTA): *edim zomemim* nie będą sprzedani w niewolę.

(f) (Raw Hamnuna): Jest tak tylko jeśli (zeznali, że ktoś ukradł i) ktoś ma pieniądze (aby zapłacić za swoją kradzież, aby nie zostać oskarżony). Jeżeli ktoś nie ma pieniędzy, nawet jeżeli oni mają pieniądze, zostaną sprzedani.

(g) Sprzeciw: *Zomemim* mają możliwość powiedzieć: „Jeżeli ktoś ma pieniądze, nie zostanie sprzedany. Tak samo, ponieważ my mamy pieniądze, nie zostaniemy sprzedani!”

(h) Poprawka (Raw Hamnuna): Zamiast tego, jeżeli ktoś lub świadkowie mają pieniądze, świadkowie nie zostaną sprzedani, lecz jeśli nikt z nich (ani oskarżony, ani świadkowie) nie mają pieniędzy, zostaną sprzedani.

(i) Odrzucenie (Raw): „*wenimkar bignewato*” (Szemot 22, 2, zostanie sprzedany za swoją kradzież), lecz nie za swoje fałszywe świadectwo.

(j) (BERAJTA – Rabi Akiwa): Nie zapłaci na podstawie swojego przyznania się (*mode beknas patur*).

(k) Pytanie: Jakie jest rozumowanie Rabiego Akiwy?

(l) Odpowiedź: Utrzymuje on, że „*kaaszer zamam*” jest *knas* (grzywna). Nie płaci się *knas* w wyniku swojego przyznania się.

(m) Wsparcie 1 (Raba): To musi być *knas*. Nie popełnili czynu, lecz mimo to zostaną zabici.

(n) Wsparcie 2 (Raw Nachman): To musi być *knas*. *Nidon* (oskarżony) nie stracił swoich pieniędzy, lecz oni muszą zapłacić.

3a-----3a (daf gimel amud alef)

1) EDIM ZOMEMIM JEST KNAS

(a) Pytanie: Jak odpowiedział Raba, płacą oni nawet pomimo że nic nie zrobili (nie popełnili żadnego czynu)!

(b) Odpowiedź: Rzeczywiście, należy powiedzieć, że Raw Nachman dał takie samo wsparcie jak Raba.

2) ED ZOMEM PŁACI SWOJĄ CZĘŚĆ WEDŁUG SWOJEGO UDZIAŁU.

(a) Raw Jehuda: *Ed zomem* płaci swoją część (według swojego udziału).

(b) Pytanie: Co to oznacza?

1. Sugestia: Każdy świadek płaci połowę tego, co chciał, żeby *nidon* (oskarżony) zapłacił.

2. Odrzucenie: Miszna dokładnie tego uczy! (więc powyższe twierdzenie jest zbędne).

i. (Miszna): *Edim zomemim* dzielą między siebie kwotę do zapłacenia, którą chcieli, aby *nidon* zapłacił, ale nie dzielą batów (każdy z nich dostaje pełną liczbę batów, którą dostałby ten, przeciwko któremu fałszywie świadczyli)

(c) Odpowiedź 1: Jeżeli żaden ze świadków nie był *huzam*, płaci połowę tego, co miały zapłacić *nidon*.

(d) Odrzucenie (BERAJTA): *ed zomem* nie płaci, o ile obaj świadkowie nie są *huzmu*.

(e) Odpowiedź 2 (Rawa): Chodzi o to, że przyznał, że świadczył fałszywie.

(f) Odrzucenie: Nie wierzy się, że świadek wycofa swoje zeznanie!

(g) Odpowiedź 3: Zamiast tego powie: „świadczyliśmy i byliśmy *huzmu* w innym sądzie”.

(h) Pytanie: To inaczej niż Rabi Akiwa, który mówi że *ed zomem* nie płaci na podstawie swojego przyznania się! (halacha jest jak Rabi Akiwa).

(i) Odpowiedź 4: Zamiast tego mówi: „zeczawaliśmy i byliśmy *huzmu* w innym sądzie i zostaliśmy zobowiązani do zapłacenia pieniędzy”. (Od momentu, kiedy *bejt din* postanowi, że należy zapłacić *knas* (grzywnę), staje się ona zwykłym zobowiązaniem, i należy ją spłacić nawet na podstawie własnego przyznania się).

1. Można by pomyśleć, że ponieważ jego przyznanie się nie zobowiązuje pozostałych świadków do zapłacenia, on również jest zwolniony. Lecz Raw Jehuda *KAMASZMA LAN* uczy, że tak nie jest.

3) FAŁSZYWE ŚWIADECTWO W SPRAWIE KETUBY

(a) (MISZNA): Jeżeli *edim* (co do których później stwierdzono, że są) *zomemim* zeznali, że Reuwen rozwiódł się ze swoją żoną i nie zapłacił jej *ketuby*:

1. Nie muszą płacić mu pełnej wartości jej *ketuby*, albowiem on musiałby ostatecznie i tak ją spłacić (jeżeli on rozwodzi się z nią, a jeżeli została wdową, odebrałaby kwotę z jego spadku).

2. Zamiast tego szacujemy, co należałoby zapłacić za możliwość odebrania jej *ketuby* (*towat hanaa*):

i. Ona odbiera jeżeli i w momencie kiedy zostaje rozwiedziona (on rozwodzi się z nią) lub zostaje wdową. Jeżeli ona umrze pierwsza, on dziedziczy po niej.

(b) (Gemara) Pytanie: W jaki sposób dokonujemy oszacowania? (Nie jest to kwota równa temu, co ktoś chciałby zapłacić za jej prawa do majątku do odebrania, nie jest to też kwota, jaką oni by chcieli, żeby Reuwen stracił!)

(c) Odpowiedź 1 (Raw Chisda): Szacujemy JEGO *towat hanaa* (co ktoś zapłaciłby za jego prawa do zatrzymania i korzystania z pieniędzy i majątku z *ketuby* aż do czasu jej spłaty. Jeżeli ona umrze pierwsza, on zatrzymuje je na zawsze).

(d) Odpowiedź 2 (Raw Natan bar Oszaja): Szacujemy JEJ *towat hanaa* i odejmujemy od całkowitej wartości *ketuby*. (Jeżeli ona zgodziłaby się ją sprzedać, jej mąż kupiłby jej *towat hanaa*, aby zagwarantować sobie, że zatrzyma *ketubę* na zawsze. To więcej niż jego *towat hanaa*, bowiem suma jego i jej *towat hanaa* stanowi mniej niż wartość *ketuby*. Jest tak dlatego, że ktoś mógłby kupić takie prawa tylko za mniejszą kwotę niż wynosi statystyczna wartość oczekiwana kwoty do odebrania. Ten, kto chce kupić ziemię, niechętnie kupiłby jej *towat hanaa*, ponieważ nie wie kiedy (jeżeli w ogóle) otrzyma ją. Ludzie niechętnie kupiliby jego *towat hanaa*, bowiem obawialiby się zainwestować w ziemię, jeśli ona (żona) nagle mogłaby zażądać jej zwrotu. Również mogliby podejrzewać, że on sprzedaje, ponieważ ma zamiar rozwieść się z nią)

(e) Odpowiedź 3 (Raw Papa): Odejmujemy jej *towat hanaa* od *ketuby*. Oni nie płacą za *nichsej melug* (mienię, które ona wnosi do małżeństwa i otrzymuje z powrotem wraz z *ketubą*, bez uwzględnienia wzrostu lub spadku jego wartości. Jest tak ponieważ oni mogą powiedzieć, że nie wiedzieli o tym).

4) KTÓRE DŁUGI SĄ UMARZANIE W SZMICIE (ROKU SZABATOWYM)?

(a) (MISZNA): Jeżeli świadkowie zeznali, że Reuwen musi zapłacić Szimonowi 1000 zuzim w ciągu 30 dni, a Reuwen mówi, że ma 10 lat na zapłatę, i są oni *huzam*, szacujemy różnicę, którą ktoś byłby skłonny zapłacić za prawo do posiadania 1000 zuzim za 30 dni i za 10 lat. (Chcieli oni spowodować, żeby Reuwen stracił tę kwotę).

(b) WERSJA 1 (amar Raw Jehuda amar Szmuel): Szmita (siódmy rok) jest *meszamet* (unieważnia) pożyczkę 10-letnią.

3b-----3b (*daf gimel amud bejs*)

1. Nawet pomimo, że „*lo jigos*” (Dewarim 15, 2, nie żądaj spłaty) nie stosuje się w roku szmity (ponieważ pożyczka nie jest jeszcze wymagalna), ponieważ pojawi się ono później, *szmita* jest *meszamet*.

(c) Pytanie (Raw Kahana – Miszna): Szacujemy różnicę, którą ktoś zapłaciłby za prawo posiadania 1000 zuzim za 30 dni i za 10 lat.

1. Jeżeli pożyczka zostanie umorzona, Reuwen nie musi płacić nic za 10 lat!

(d) Odpowiedź (Rawa): Chodzi o to, że Szimon wziął zastaw kiedy pożyczył Reuwenowi lub przekazał swoje dokumenty do *bejt din* (upoważnił *bejt din* do odebrania kwoty w jego imieniu, np. *prozbul*).

1. (Miszna): Jeżeli ktoś bierze zastaw kiedy pożyczka, lub przekazuje swoje dokumenty do *bejt din*, pożyczka nie jest umarzana w roku szmity.

(e) WERSJA 2 (amar Raw Jehuda amar Szmuel): Szmita nie jest *meszamet* dla pożyczki 10-letniej.

1. Nawet pomimo że „*lo jigos*” (Dewarim 15, 2, nie żądaj spłaty) będzie miało zastosowanie później, ponieważ nie stosuje się tej zasady w roku szmity, *szmita* nie jest *meszamet*.

(f) Wsparcie (Raw Kahana – Miszna): Szacujemy różnicę, którą ktoś zapłaciłby za prawo posiadania 1000 zuzim za 30 dni i za 10 lat.

1. Jeżeli pożyczka jest *meszamet*, Reuwen nie musi płacić za 10 lat!

(g) Odrzucenie (Rawa): Chodzi o to, że Szimon wziął zastaw, kiedy mu pożyczył, lub przekazał swoje dokumenty do *bejt din*.

(h) (Szmuel): Jeżeli ktoś pożyczył „pod warunkiem, że *szmita* nie będzie *meszamet* pożyczki”, *szmita* jest *meszamet*.

(i) Sugestia: Utrzymuje on, że taki warunek jest sprzeczny z Torą i jako taki jest nieważny (*masne ma shekatuw baTora*).

(j) Pytanie: W innym miejscu utrzymuje on, że takie warunki są ważne!

1. (Raw): Jeżeli ktoś sprzedaje „pod warunkiem, że nabywca nie będzie miał wobec mnie roszczenia *onaa* (przeplącenia)”, nabywca ma (roszczenie) *onaa*.

2. (Szmuel): Nie ma on roszczenia *onaa*.

(k) Odpowiedź: Raw Anan powiedział, że Szmuel wyjaśnił, że gdyby powiedział on „pod warunkiem, że *TY* nie masz roszczenia *onaa* przeciwko mnie” (stawia on warunek, że nabywca w ten sposób zrzeka się *onaa*), warunek jest ważny.

1. Jeżeli powiedział on „pod warunkiem, że sprzedaż *nie podlega onaa*” (Raszi – obiecuje on, że nie żąda nadmiernej ceny, Tosafot – stawia on warunek, że prawo *onaa* nie ma tu zastosowania), Szmuel zgadza się, że jest to warunek sprzeczny z Torą, a więc nieważny.

2. Podobnie, jeżeli pożyczył on „pod warunkiem, że *tobie* nie przysługuje *meszamet* pożyczki w szmitę” (żąda od niego odstąpienia od swojego prawa), szmita nie powoduje *meszamet*.

i. Jeżeli pożyczył on „pod warunkiem, że szmita nie powoduje *meszamet*, szmita jest *meszamet*.

(l) (BERAJTA): Jeżeli ktoś udziela pożyczki bez ustalenia terminu (spłaty), nie może żądać spłaty przed upływem 30 dni.

(m) (Raba bar bar Chana): Jest tak tylko jeżeli spisał on umowę, bowiem ludzie nie kłopotczą się spisaniem umowy dla okresu krótszego niż 30 dni, lecz ktoś w przypadku *milwe al pe* mógłby zażądać spłaty pożyczki natychmiast.

(n) (Raw): Nie. Bez względu na to, czy spisał umowę, czy nie, musi czekać 30 dni.

(o) Berajta mówi dokładnie tak jak Raw.

(p) Pytanie (Szmuel): Skąd wiemy, że jeżeli ktoś pożyczy komuś bez ustalenia daty spłaty, nie może żądać spłaty przed upływem 30 dni, bez względu na to, czy spisał umowę czy też nie?

(q) Odpowiedź (Raw Masna) Pytanie: Dlaczego jest powiedziane: „*szenat haszewa szenat haszmita*” (Dewarim 15, 9)? Wiemy już, że siódmy rok jest szmita!

1. Odpowiedź: Werset nawiązuje do innej szmity (okresu, kiedy nie można żądać zwrotu pożyczki), tzn. jeżeli ktoś pożycza bez ustalenia daty spłaty. Nie może on żądać spłaty przed upływem 30 dni.

2. Trzydzieści dni jest traktowane jak rok (*szenat haszmita*) na podstawie prawa orla (Wajikra 19, 23): jeżeli drzewo było zasadzone 30 dni przed Rosz Haszana, kiedy nadejdzie Rosz Haszana, będzie ono już w drugim roku zakazanych owoców pierwszych trzech lat..

5) INNE PYTANIA RAW KAHANA PRZECIWKO RAW JEHUDA

(A) WERSJA 1 (amar Raw Jehuda amar Raw): Jeżeli ktoś zrobi otwór na głowę w ubraniu w Szabat, jest winien (ukończenia naczynia).

(b) Pytanie (Raw Kahana): Czym to się różni od odcięcia pokrywy od beczki?

(c) Odpowiedź (Raw Jehuda): Otwór na głowę jest częścią samego ubrania. Pokrywa zaś była tylko przytwierdzona do beczki.

(B) WERSJA 2 (amar Raw Jehuda amar Raw):

(d) (Raw): (Jeżeli trzy *lugim* (log to miara objętości równa około pół litra) *majim szejwim*, tzn. wody, która była w naczyniu, wpłynie do niepełnej mykwy, mykwa jest *pasul* (nie nadaje się), nawet jeżeli ma pełny szior (miarę 40 sea, ok. 340 l). Jeżeli *kortow* (1/64 logu) wina wpłynie do trzech logów *majim szejwim* i nada im zabarwienie wina, jest (to uważane za wino, więc) nie dyskwalifikuje mykwy (jeżeli wpłynął do niej).

(e) Pytanie (Raw Kahana): Czym to się różni od zabarwienia wody?

1. (Miszna – Raw Josi): Jeżeli trzy logi zabarwionej wody wpłynęły do mykwy, dyskwalifikują ją.

(f) Odpowiedź (Rawa): Ponieważ jest ona nazywana zabarwioną *wodą*, ma tu zastosowanie prawo *majim szejwim*. W przypadku Rawa Jehudy, jest ona nazywana mieszaniną (rozcieńczonym winem), więc prawo *majim szejwim* nie ma zastosowania.

4a-----4a (daf dalet amud alef)

(g) Pytanie (Raw Chija – Berajta): Zdarzył się przypadek (taki jak omawiany przez Rawa), i zdyskwalifikowano mykwę.

1) JAKIE MIESZANINY DYSKWALIFIKUJĄ MYKWĘ

(a) Odpowiedź (Rawa): Raw popiera stanowisko Rabiego Jochanana ben Nuriego, zaś Berajta Rabiego Chiji popiera stanowisko chachamim.

1. (Miszna): Jeżeli *kortow* wina wpłynie do wody i objętość mieszaniny wyniesie trzy logi, i wygląda ona jak wino, mieszanina nie dyskwalifikuje mykwy. (Jest tak ponieważ w mieszaninie nie ma trzech pełnych logów wody, lecz gdyby były, zdyskwalifikowałyby mykwę).

2. Podobnie, jeżeli *kortow* mleka wpłynie do wody, a mieszanina ma objętość trzech logów i wygląda jak woda, mieszanina nie dyskwalifikuje mykwy.

3. Rabi Jochanan ben Nuri mówi, że wszystko zależy od zabarwienia (jeżeli wygląda ona jak woda, dyskwalifikuje mykwę).

(b) Pytanie: Raw Papa nie był tego pewien!

1. Pytanie (Raw Papa): Czy komentarz Rawy, dotyczący pierwszej części Miszny mówi, że objętość *mieszaniny* wynosi trzy logi, zaś gdyby były tam trzy logi samej wody, chachamim dyskwalifikują mykwę?

i. Jeżeli tak, Rawa zgadza się z Rabim Jochananem ben Nurim.

2. Czy też komentarz Rawa mówi, że objętość wody wynosi trzy logi i Rabi Jochanan ben Nuri nie zgadza się tylko w drugiej części?

i. Jeżeli tak, Raw zgadza się ze wszystkimi.

(c) Odpowiedź: Raw Papa nie był pewien. Rawa był pewien (że Raw zgadza się z Rabim Jochananem ben Nurim).

(d) Raw Josef: (Byłem uczniem Raw Jehudy, lecz) nigdy nie słyszałem (od niego) takiej nauki (w imieniu jego nauczyciela, Rawa)!

(e) Abaje (do Raw Josefa): Ty sam nauczyłeś nas, że komentarz Rawa mówi, że w mieszaniu są trzy logi wody i Raw zgadza się ze wszystkimi! (Raw Josef zapomniał tej nauki, kiedy zachorował). Patrz: Nedarim 41a.

(C) WERSJA 3 (amar Raw Jehuda amar Raw):

2) OBAWA, ABY PŁYN NIE WYMIESZAŁ SIĘ

(a) Wersja 1 – Raszi – (Raw Jehuda): jeżeli beczka wody wpadnie do Morza Śródziemnego, ten kto się w niej zanurzy, żeby się rytualnie oczyścić, pozostaje rytualnie skażony, nie może jeść ani dotykać *terumy*. Obawiamy się, czy nie pozostały tam trzy logi (pierwotnej wody). Jeżeli trzy logi *majim szeuwim* spłynęły na kogoś lub *tewul jom* (ktoś, kto zanurzył się dzisiaj) wkroczy do *majim szeuwim*, jest on *tame miderabanan*).

(b) Wersja 2 – Tosafot – (Raw Jehuda): Jeżeli beczka wina wpadnie do Morza Śródziemnego, zanurzenie w niej nie pomaga. Obawiamy się, czy wino nie wymieszało się (i on zanurzył się w winie, a nie w wodzie). (koniec Wersji 2).

1. To dotyczy tylko Morza Śródziemnego, które zawiera wodę stojącą, lecz rzeki płyną.

(c) Wsparcie (Berajta): Jeżeli beczka wina wpadnie do Morza Śródziemnego, zanurzenie w niej nie pomaga. Obawiamy się, czy (trzy *lugim szeuwim*, wiele komentarzy – to) nie wymieszało się.

1. Podobnie, jeżeli bochenek *terumy* wpadł do wody (po tym, kiedy zanurzył się tam człowiek), jest *tame* (żeby nie dotknął wina, kiedy człowiek był *metame*)

(d) Pytanie: Czego uczy *sejfa*, czego nie wiemy z *rejsza*?

(e) Odpowiedź: Ktoś mógłby pomyśleć, że zanurzenie się nie wystarczy, ponieważ zostawiamy osobę, która była *tame*, w jej *chazaka* (status quo), i podobnie zostawiamy bochenek w jego *chezkat tahara*. *Sejfa* uczy nas KAMASZMA LAN, że tak nie jest, więc bochenek staje się rytualnie skażony.

3) CZY EDIM ZOMEMIM DOSTAJĄ BATY ZA „LO SAANE”?

MISZNA:

(a) (Miszna – Raw Meir): Jeżeli *edim zomemim* zeznali, że Reuwen jest winien 200 *zuzim*, dostają bity i płacą, albowiem różne wersety nakładają na nich karę chłosty i grzywny.

(b) Chachamim mówią, że ten, kto płaci, nie dostaje batów.

(c) Raw Meir mówi: jeżeli *edim zomemim* zeznali, że Reuwen ma dostać 40 batów, oni dostają 80 batów: 40 za „*lo saane*” (Szemat 20, 13) i 40 za „*waasisem lo kaaszer zamam*” (Dewarim 19, 19).

(d) Chachamim mówią, że dostaje on tylko 40 batów.

4b-----4b (*dalet amud bejs*)

GEMARA:

(e) Wersja 1 (Gemara) Pytanie: Ustaliliśmy, że chachamim wiedzą z „*kedej riszaso*” (Dewarim 25, 2), że dostaje się tylko jedną karę za swoje wykroczenie.

1. Dlaczego Raw Meir nie zgadza się z tym?

(f) Odpowiedź (Ula): Wnioskuje na podstawie *moci szem ra* (Dewarim 22, 13-19, człowiek, który twierdzi, że jego nowo poślubiona żona nie była dziewicą), który dostaje bity i płaci (jeżeli okaże się, że kłamał).

(g) Pytanie: Nie możemy tego wnioskować z *moci szem ra*, ponieważ jest to *knas*!

(h) Odpowiedź: Raw Meir zgadza się z Rabi Akiwą, który mówi, że *edim zomemim* to *knas*.

(i) Wersja 2 (Berajta – Raw Jehuda): „*lo sosiru... (weha nosar...baesz tisrofu)*” (Szemat 12, 10) – werset daje *ase* (pozytywne przykazanie), aby naprawić *law* (negatywne przekazanie), dlatego nie dostaje się za to batów (*law szenitak leAse*).

(j) (Rabi Jakow): Nie, nie dostaje się batów, ponieważ to *law* jest wykroczeniem bez działania, nie dostaje się batów za takie *lawim*.

1. Wniosek: Raw Jehuda utrzymuje, że dostaje się bity za takie wykroczenia.

(k) Pytanie: Skąd Raw Jehuda to wie?

(l) Odpowiedź 1 (Ula): Wie to z *moci szem ra*, gdzie nie ma działania, jest tylko mowa, a mimo to dostaje bity.

(m) Pytanie: Nie możemy wnioskować na podstawie *moci szem ra*, ponieważ dostaje on bity i płaci (inaczej niż za inne przestępstwa)! Ponieważ ma to inne zaostżenia i nie możemy wnioskować na tej podstawie.

(n) Odpowiedź 2 (Resz Lakisz): Wnioskuje on na podstawie *edim zomemim*, którzy nie popełnili czynu, a mimo to dostali baty.

(o) Pytanie: Nie możemy wnioskować na podstawie *edim zomemim*. Oni dostają baty bez ostrzeżenia (*hasraa*) (inaczej niż za inne przestępstwa)! Ponieważ ma to inne zastrzeżenia i nie możemy wnioskować na tej podstawie.

(p) Odpowiedź: *moci szem ra* dowodzi, że to nie jest powód (nie popełnił czynu a dostał baty, nawet pomimo, że musi on zostać ostrzeżony).

Każdy ma swoją restrykcyjność, inną niż pozostali. Uczymy się o nich z *cad haszawe* (cechy wspólnej). Nie popełnili czynu, lecz dostali baty. Podobnie, miałyby się dostać baty za każde law bez popełnienia czynu.

(q) Pytanie: Nie możemy wnioskować na podstawie *cad haszawe*, bowiem oba źródła (*moci szem ra* i *edim zomemim*) są *knasos*!

(r) Odpowiedź: Rabi Jehuda nie uważa, że *edim zomemim* nie jest *knas*. Nie zgadza się z Rabim Akiwą.

(s) Pytanie: Nie możemy wyciągać wniosków na podstawie *cad haszawe*, bowiem oba źródła mają restrykcyjność nie spotykaną u innych awerot!

(t) Odpowiedź: Rabi Jehuda nie uznaje odrzucenia *cad haszawe* w tych przypadkach.

4) JAK CHACHAMIM WYJAŚNIAJĄ „LO SAANE”

(a) Pytanie: Jakie wnioski wyciągają chachamim z „*lo saane*” (Szemot 20, 13)?

(b) Odpowiedź: Jest to ostrzeżenie dla *edim zomemim* (bez ostrzeżenia nie dostaliby batów).

(c) Pytanie: Według Raw Meira, jakie jest ostrzeżenie dla *edim zomemim*?

(d) Odpowiedź (Rabi Jirmja): Jest to „*wehaniszarim jiszmeu wejirau welo josifu* (laasot od kadawar hara haze)” (Dewarim 19, 20).

1. Chachamim wykorzystują to, aby nauczyć nas, że werset jest konieczny po to, żeby przed zabiciem *edim zomemim* ogłosić ich winę.

5a-----5a (*daf hej amud alef*)

2. Raw Meir wnioskuje o tym z tylko z początku tego wersetu: „*jiszmeu wejirau*”, a koniec tego wersetu służy mu dla nauki o samym ostrzeżeniu.

1) PODZIAŁ ZAPŁATY

MISZNA:

(a) (Miszna): Podstępni świadkowie dzielą pomiędzy siebie zapłatę kwoty, którą w wyniku ich oskarżenia miały zapłacić osądzone. Nie dzielą pomiędzy siebie batów.

1. Jeśli zeznali, że *Ploni* ma zapłacić 200 *zuz*, to wszyscy świadkowie płacą razem 200 *zuz*; w sumie 200 *zuz*;

2. Jeśli zeznali, że *Ploni* ma otrzymać 40 batów, to każdy z nich otrzymuje po 40 batów.

(b) Pytanie: Skąd się tego uczymy?

(c) Odpowiedź 1 (Abaje): Uczymy się tego z *gezera szawa* (Dewarim 25: 2-3 Bemidbar 35:31) „*rasza – rasza michajawej mitof*”:

1. Tak, jak nie można w połowie skazać na śmierć, tak też nie daje się połowy batów.

(d) Odpowiedź 2 (Rawa): Jeśli baty byłyby podzielone, nie byłoby to „*kaaszer zamam laasot leachiw*”!

(e) Pytanie: Jeśli tak, to także wtedy, gdy pieniądze są dzielone nie jest to „*kaaszer zamam*” !

(f) Odpowiedź: Pieniądze łączą się (*Ploni* otrzymuje tyle, ile oni chcieli, by on stracił), lecz baty się nie łączą.

2) W JAKICH PRZYPADKACH ŚWIADKOWIE STAJĄ SIĘ ZOMEMIM ?

(a) (Miszna): Świadkowie stają się *zomemim* tylko wtedy, gdy późniejsi świadkowie zaprzeczą tym pierwszym odnośnie tego, co tamci o sobie powiedzieli (tj. że byli na miejscu zdarzenia o którym zeznają).

1. Jeśli dwóch świadków zezna, że *Ploni* zabił Szymona, a inni świadkowie (Dawid i Mosze) powiedzą: „To niemożliwe, tego dnia *Ploni* (lub Szymon) był z nami gdzieś indziej”, pierwsi świadkowie nie są *zomemim*;

2. Jednakże, jeśli Dawid i Mosze powiedzą: „Jak możecie zeznawać w tej sprawie ? Tego dnia byliście z nami w innym miejscu.”, pierwsi świadkowie są *zomemim*. Zostają zabici na podstawie zeznania Dawida i Moszego.

(b) Jeśli więcej świadków zeznawało i byli oni *huzmam* i więcej świadków zeznawało i byli oni *huzam*, wszyscy *zomemim* zostają zabici. (Raszi – każda nowa para świadczyła o *Plonim*, a Dawid i Mosze oskarżali ich o bycie podstępnymi świadkami. R. Chananel – trzecia para oskarżyła Dawida i Moszego [o bycie podstępnymi świadkami], czwarta para oskarżyła trzecią parę... Wierzy się zeznaniu ostatniej pary, tak samo jak parze 2,4,6,..., przed nimi. Para przedostatnia to świadkowie *zomemim*, tak samo jak pary 3,5,7,... przed parą ostatnią. Oni zostają zabici).

(c) R. Jehuda mówi, że to jest spisek (by oskarżyć o bycie świadkiem *zomemim* każdego, kto będzie zeznawać). Tylko pierwsi świadkowie zostają zabici (to zostanie wyjaśnione).

(d) (Gemara) Pytanie: Jakie jest źródło pierwszego prawa w Misznie ?

(e) Odpowiedź 1 (Raw Ada): „*Wehinej ed szeker haed szeker ona*” – sami muszą ustanowić świadków by być fałszywymi (tj. to, co pośrednio o sobie powiedzieli).

(f) Odpowiedź 2 (Tana diwej R. Jiszmael): „*Laanot bo Sarah*” – sami świadkowie muszą być *husru* (usunęci; tj. uczymy się, że nie ich tam nie było).

(g) (Rawa): Jeśli dwóch świadków powie: „*Ploni* zabił kogoś we wschodniej części budynku.”, a inni powiedzą “(W tym czasie) byliście z nami w zachodniej części budynku.”, sprawdzamy:

1. Jeśli ktoś przebywający w zachodniej części może zobaczyć to, co dzieje się we wschodniej części, nie są świadkami *zomemim*. Jeśli nie, są świadkami *zomemim*.

(h) Pytanie: To oczywiste!

(i) Odpowiedź: Mógłbyś pomyśleć, że podejrzewamy, że świadkowie mają lepszy wzrok niż przeciętni ludzie. Dlatego Miszna uczy nas, że tak nie jest.

(j) (Rawa): Jeśli dwóch świadków powie: „W niedzielę rano w Surze *Ploni* zabił kogoś”, a inni powiedzą: „W niedzielę po południu byliście z nami w Neharde.”, sprawdzamy:

1. Jeśli ktoś w tym czasie może dotrzeć z Sury do Neharde, nie są oni świadkami *zomemim*. Jeśli nie, są świadkami *zomemim*.

(k) Pytanie: To oczywiste!

(l) Odpowiedź: Mógłbyś pomyśleć, że świadkowie znaleźli wielbłądy, które biegły znacznie szybciej niż normalnie. Dlatego Miszna uczy nas, że tak nie jest.

(m) (Rawa): Jeśli dwóch świadków powie: „W niedzielę *Ploni* zabił kogoś (w jakimś miejscu).”, a inni powiedzą: „W niedzielę byliście z nami gdzieś indziej. On zabił kogoś w poniedziałek.” to pierwsi świadkowie (i *Ploni*) zostają zabici.

1. Nawet jeśli [drudzy świadkowie] powiedzą, że *Ploni* zabił w erew Szabat, to pierwsi świadkowie zostają zabici, ponieważ w czasie, gdy świadczyli o *Plonim* on jeszcze nie został skazany na śmierć.

(n) Pytanie: Nauczyliśmy się już tego z Miszny (6b, o dwóch *kitot* (parach świadków, którzy zeznawali w sprawie morderstwa i jeden z nich był *huzam*));

1. (Miszna): Zatem (jeśli są uważani za dwie *kitot* (pary świadków), jeśli jeden *kat* był *huzam*, oni i morderca zostają zabici, a drugi *kat* jest zwolniony.

(o) Odpowiedź: W rzeczywistości *chidusz Rawa* był kontynuacją jego słów, których nie uczymy się z Miszny.

(p) (Rawa): Prawo jest inne z uwagi na ostateczny werdykt:

1. (Rawa): Jeśli dwóch świadków powiedziało (we wtorek): „W niedzielę *Ploni* został skazany na śmierć (przez pewien *Bejt Din*).”, a inni powiedzą: „W niedzielę byliście z nami gdzieś indziej. On został skazany w erew Szabat.”, pierwsi świadkowie są zwolnieni;

2. Nawet jeśli powiedzą, że *Ploni* został skazany w poniedziałek, pierwsi świadkowie są zwolnieni, ponieważ w czasie, gdy zeznawali *Ploni* został już skazany na śmierć, a więc był już (według halachy) martwy.

(q) To samo odnosi się do zapłaty *kenas*;

1. Jeśli dwóch świadków powiedziało: „W niedzielę *Ploni* ukradł (owce lub bydło), zarznął lub sprzedał (za co płaci *kenas* w wysokości trzy lub cztery razy większej od wartości szkody (obok głównej wartości skradzionego zwierzęcia, która nie jest *kenas*).”, a inni powiedzą: „W niedzielę byliście z nami gdzieś indziej. To w poniedziałek on ukradł, zarznął lub sprzedał.”, to ci pierwsi świadkowie płacą grzywnę (*Ploniemu*, a on płaci pełne cztery lub pięć).

2. Nawet jeśli powiedzieli, że *Ploni* ukradł, zarznął lub sprzedał w erew Szabat, to pierwsi świadkowie płacą grzywnę, ponieważ w czasie gdy zeznawali przeciwko *Ploniemu* nie był on jeszcze zobowiązany do zapłaty grzywny (być może on by się przyznał i został zwolniony).

3. Jeśli dwóch świadków powiedziało (we wtorek): „W niedzielę pewien *bejt din* nakazał *Ploniemu* zapłacić *kenas* (cztery lub pięć, ponieważ ukradł, zarznął lub sprzedał).”, a inni powiedzieli: „W niedzielę byliście z nami gdzieś indziej; *bejt din* nakazał mu zapłatę *kenas* w erew Szabat.”, to pierwszych dwóch jest zwolnionych;

4. Nawet jeśli powiedzieli, że *bejt din* nakazał *Ploniemu* zapłatę w poniedziałek, to pierwsi świadkowie są zwolnieni, ponieważ świadczyli o *Plonim* w czasie, kiedy był już zobowiązany do zapłaty *kenas*.

3) KIEDY ŚWIADKOWIE SĄ HUCHZEKU O BYCIE KŁAMCAMI ?

(a) (Miszna - R. Jehuda): To jest spiszek...

5b-----5b

(b) Pytanie: Jeśli jest to spiszek, to także pierwsi świadkowie nie powinni zostać zabici !

(c) Odpowiedź 1 (R. Awahu): W rzeczywistości pierwsi świadkowie już zostali zabici.

(d) Pytanie: Jeśli tak (Miszna nie uczy, że mają oni zostać zabici) dlaczego wspomina, że zostali zabici ? (Oczywiście zabijamy podstępnych świadków, jeśli nie wiemy, że świadkowie oskarżają potem *mezimim* o bycie podstępnymi świadkami !)

(e) Odpowiedź 2 (Rawa): Miszna uczy, że jeśli był tylko jeden *kat* (który zeznawał i był *huzam*), *kat* zostaje zabity. Jeśli był więcej niż jeden *kat*, nie zostają oni zabici.

(f) Pytanie: Miszna mówi „tylko pierwszy *kat* zostaje zabity” !

(g) Jest to trudność.

(h) Kobieta przyprowadziła świadków, a ci okazali się kłamcami. Przyprowadziła kolejnych świadków i oni też okazali się kłamcami. Przyprowadziła kolejnych świadków, lecz ci nie okazali się kłamcami.

1. Resz Lakisz: Jest ona *muchzeket* [podejrzewana] o przyprowadzanie fałszywych świadków !

2. R. Elazar: Nawet jeśli ona jest *muchzeket* [podejrzewana] o (usiłowanie) przyprowadzenia fałszywych świadków, to Israelim nie są *muchzakim* [podejrzewani] o to, że zgadzają się kłamać.

(i) Podobna sprawa wydarzyła się, gdy był tam R. Jochanan. Resz Lakisz powiedział tak samo, jak zrobił to powyżej, a R. Jochanan powiedział tak jak R. Elazar.

1. Resz Lakisz zezłościł się na R. Elazara. „Słyszałeś prawo od R. Jochanana. Dlaczego nie powiedziałeś tego w jego imieniu ?!”

(j) Sugestia: Resz Lakisz zgadza się R. Jechudą, a R. Jochanan zgadza się z Mędrcami”

(k) Odrzucenie 1: Także Resz Lakisz zgadza się z Mędrcami:

1. Mędrcy wierzą *mezimim* ponieważ nie widzimy, by ktoś przyprowadzał ich przed bejt din by oskarżyli świadków o bycie *zomemim*, ale tutaj ona przyprowadza fałszywych świadków !

(l) Odrzucenie 2: R. Jochanan zgadza się także R. Jehudą:

1. R. Jehudah nie wierzy *mezimim* ponieważ to jest nieprawdopodobne, że każdy kto przychodzi zeznawać był z nimi. Być może tutaj pierwsi świadkowie nie widzieli zeznania, ale ci ostatni tak !

4) KIEDY PODSTĘPNI ŚWIADKOWIE ZOSTAJĄ ZABICI?

(a) (Miszna): Świadkowie *zomemim* zostają zabici tylko, jeśli zapadł ostateczny wyrok by zabić oskarżonego;

(b) Cedukim mówią, że nie zostają zabici, chyba że oskarżony został zabity, jak jest napisane „*nefesz tachat nefesz*”;

1. Mędrcy: „*Waasitem lo kaaszer zamam laasot leachaw*” oznacza, że oskarżony ciągle żyje !

2. Pytanie: Czemu nie jest napisane „*nefesz tachat nefesz*” ?

3. Odpowiedź - sugestia: Może świadkowie *zomemim* są odpowiedzialni już w momencie składania swojego zeznania !

i. Odrzucenie: „*Nefesz tachat nafesz*” – Zostają zabici tylko, jeśli zapadł został ostateczny wyrok.

(c) (Gemara - Berajta - Beribi (tanaita)): Jeśli nie zabili, zostają zabici. Jeśli zabili, nie zostają zabici.

1. Ojciec Beribiego: Jeśli zostają zabici, gdy nie zabili, to czy nie tym bardziej powinni zostać zabici, jeśli zabili !

2. Beribi: Uczyłeś nas nie każemy na podstawie *kal wachomer* !

i. (Berajta) Sugestia: Może „*weisz aszer jikach et achoto bat awiw o wat imo*” zobowiązuje tylko w odniesieniu do przyrodniej siostry ze strony ojca lub matki, a zwalnia w odniesieniu do siostry rodzonej !

ii. Odrzucenie: „*Erwat achoto gila.*”

iii. Pytanie: Jeśli ktoś jest odpowiedzialny z powodu przyrodniej siostry, to czy nie tym bardziej powinien być odpowiedzialny z powodu siostry rodzonej ? Dlaczego potrzebujemy tego wersetu ?

iv. Odpowiedź: Uczy nas to, że nie każemy na podstawie *kal wachomer*.

(d) Pytanie: Skąd uczymy się, że zakazu nie ustanawiamy na podstawie *kal wachomer* ?

(e) Odpowiedź - Pytanie: „*Erwat achotcha bat awicha o wat imecha (lo segale)*” zakazuje siostry przyrodniej. Który *lav* zakazuje *bija* z siostrą rodzoną ?

1. Odpowiedź: „*Erwat bat eszet awicha moledet awicha achotcha hi (lo segale erwata)*”

2. Pytanie: Skoro siostra przyrodnia jest zakazana, to czy nie tym bardziej zakazana jest siostra rodzona ? Dlaczego potrzebujemy tego wersetu ?

3. Odpowiedź: Uczy nas to, że nie ustanawiamy zakazu na podstawie *kal wachomer*.

(f) Pytanie: Skąd uczymy się w odniesieniu do batów (że podstępni świadkowie, którzy usiłovali skazać kogoś na karę batów, są karani tylko wtedy, gdy zapadł ostateczny wyrok) ?

(g) Odpowiedź: Uczy się tego z *gezera szawa* (Dewarim 25: 2-3 Bemidbar 35:31) „*rasza – rasza michajawej mitot*”.

(h) Pytanie: Skąd uczymy się o *galut* ?

(i) Odpowiedź: Uczy się tego z *gezera szawa* „*roceach-roceach michajawej mitot*”.

(j) (Berajta - R. Jehuda ben Tabai): Niech ujrzą pocieszenie (za śmierć mojego syna; odmiennie jest to eufemizm dla “niech nie ujrzą pocieszenia”) jeśli nie zabiłem świadka *zomem* by obalić stanowisko *cedukim*, którzy mówią, że świadkowie *zomemim* zostają zabici tylko jeśli oskarżony został zabity.

1. Szimon ben Szetach: Niech ujrzą pocieszenie , jeśli nie rozlałeś niewinnej krwi ! Nie zabijamy lub biczujemy świadków chyba, że obaj są *huzmu* !

2. R. Jehuda ben Tabi natychmiast postanowił, że będzie wydawał rozstrzygnięcia jedynie w obecności Szimona ben Szetach. Przez resztę swych dni korzył się nad grobem człowieka, którego zabił. Ludzie słyszeli głos. Domniemywali, że był to głos ofiary.

3. R. Jehuda ben Tabai: Nie, to jest mój głos. Zobaczycie, że po mojej śmierci nie będziecie go słyszeć.

(k) Pytanie (Raw Acha brej deRaba): Być może był to głos ofiary. Ustał po śmierci R. Jehudy ben Tabai, ponieważ miał on sąd ze swoją ofiarą lub udobruchał go !

5) TRZECH ŚWIADKÓW JEST JAK DWÓCH

(a) (Miszna) Pytanie: „*Al pi sznajim edim o szlosza edim jumat hamet*” – jeśli świadectwo dwóch świadków jest ważne, to tym bardziej ważne jest świadectwo trzech świadków !

(b) Odpowiedź 1: Tora zrównuje świadectwo dwóch świadków ze świadectwem trzech świadków:

1. Tak jak trzech świadków może oskarżyć dwóch o bycie podstępnyimi świadkami, tak samo dwóch świadków może oskarżyć trzech o bycie podstępnyimi świadkami.

2. Pytanie: Skąd uczymy się, że dwóch może oskarżyć o bycie podstępnyimi świadkami nawet stu ?

3. Odpowiedź: Jest napisane „*Edim*”. (To jest dodatek, by uczyć, że dwóch może oskarżyć o bycie podstępnyimi świadkami czterech. Skoro mogą oskarżyć dwie pary świadków o bycie świadkami *zomemim* to mogą oskarżyć nawet stu.

(c) Odpowiedź 2 (R. Szimon): Tak jak dwóch świadków nie zostaje zabitych dopóki obaj nie są *huzmu*, tak samo i trzech świadków nie zostaje zabitych dopóki nie są *huzmu*.

1. Pytanie: Skąd uczymy się, że odnosi się to nawet do 100?

2. Odpowiedź: Jest napisane „*Edim*”.

(d) Odpowiedź 3 (R. Akiwa): Tora nie dodaje tu trzeciego świadka po to, by uczyć o jakiejś „łagodności” wobec niego, lecz po to by być wobec niego równie rygorystyczna. Zrównuje obowiązujące go prawo z obowiązującym dwóch pozostałych świadków (także on zostaje zabity).

1. (Nawet jeśli świadectwo pierwszych dwóch jest wystarczające by bez jego udziału zabić oskarżonego) za przyłączenie się do nikczemników jest on karany tak, jak sami nikczemnicy.

2. Tym bardziej Tora wynagrodzi tych, którzy dołączają się do osób spełniających micwę, jak tych który spełniali micwę (ponieważ *mida* Haszem by wynagradzać, jest znacznie większa niż jego *mida* by karać).

(e) Odpowiedź 4 (R. Akiwa): Co się tyczy dwóch świadków, jeśli jeden z nich okazał się być krewnym (strony postępowania lub innego świadka) albo jest *pasul* (nieważnym świadkiem), pozostałe świadectwo jest nieważne. Podobnie jeśli jeden z trzech świadków (lub *kat*) okazał się być krewnym lub jest *pasul*, pozostałe świadectwa są nieważne.

1. Pytanie: Skąd uczymy się, że odnosi się to nawet do 100?

2. Odpowiedź: Jest napisane „*Edim*”.

1) JEDEN ŚWIADEK OKAZUJE SIĘ BYĆ KREWNYM LUB JEST PASUL

(a). R. Josi mówi, że odnosi się to tylko do spraw z zakresu *dinej nafszo*t. W sprawach z zakresu *dinej mamono*t zeznanie koszernego świadka jest ważne (Raszi – z powodu „*wehlicu haeda*” w sprawach z zakresu *dinej nafszo*t szukamy przesłanek do uniewinnienia. Tosafot – w sprawach z zakresu *dinej nafszo*t jeśli jeden z dwóch świadków jest *karow* [krewny] lub *pasul*, to pozostałe świadectwa są bezwartościowe, ale w sprawach z zakresu *dinej mamono*t pozostałe świadectwo zobowiązuje do złożenia przysięgi.

(b) Rebi mówi, że odnosi się to zarówno do spraw z zakresu *dinej nafszo*t jak i *dinej mamono*t.

1. Jest tak tylko wtedy, gdy świadkowie ostrzegą przestępcę (tj. mieli oni zamiar być świadkami). Jeśli tak nie powiesz, to jeśli dwóch braci widzi morderstwo (nawet jeśli są przy tym inni świadkowie), *bejt din* nie będzie mógł zabić mordercy (ponieważ jeden świadek będzie krewnym drugiego).

(c)(Gemara – Rava): (Uważani są za jeden *kat* świadków) tylko wtedy, gdy wszyscy zeznają *toch kedej dibur*.

(d) Pytanie (Raw Acha miDifti): *Toch kedej dibur* to czas jaki potrzebny jest uczniowi by przywitał swojego rabina (by powiedział trzy lub cztery słowa: *szalom alecha rebi (umori)*). Stu świadków nie może złożyć zeznania w takim czasie !

(e) Odpowiedź(Rawina): Wystarczy jeśli każdy zaczyna mówić w czasie *toch kedej bibur* poprzedniego.

(f) (Miszna – R. Akiwa): (...Także gdy jeden z trzech świadków okazuje się być krewnym lub jest *pasul* to zeznanie jest nieważne.)

(g) Pytanie (Raw Papa): Ofiara morderstwa była nieważnym świadkiem. Powinniśmy powiedzieć, że zdyskwalifikowała wszystkich świadków !

(h) Odpowiedź 1 (Abaje): Tak ! Według R. Akiwy zeznanie jest ważne tylko wtedy, gdy został zabity od tyłu (i nie widział mordercy).

(i) Pytanie (Raw Papa): *Nirva* („przyjmująca” strona relacji homoseksualnej) jest nieważnym świadkiem. Powinien zdyskwalifikować świadków !

(j) Odpowiedź 1 (Abaje): Zeznanie jest ważne tylko wtedy, jeśli był odwrócony tyłem (i nie widział *szochev’a* (mężczyzny, który miał z nim *bija*)).

(k) Pytanie (Raw Papa): Morderca lub *szochev* powinni dyskwalifikować świadków !

(l) Abaje milczał.

(m) Odpowiedź (i odpowiedź 1 do poprzedniego pytania – Rawa): „*Jakum dawar*” – to świadkowie są tymi, którzy ustanawiają prawdę w sprawie, a nie strony danej sprawy. (Strony nie są w ogóle uważane za świadków).

2) **KIEDY PSULIM CZYNIĄ ZEZNANIE NIEWAŻNYM ?**

(a) (Miszna – R. Josi): Odnosi się to tylko ... (Rebi mówi, że jest tak tylko wtedy, jeśli ostrzegli oni przestępcę...)

(b) Wersja 1 – Raszi – Pytanie: O co pytamy się nieważnych świadków ((Tosafot – w sprawach z zakresu *dinej mamonot*) by ustalić, czy mieli oni zamiar być świadkami) ?

(c) Odpowiedź (Rawa): Pytamy ich czy przyszli na miejsce zdarzenia tylko żeby patrzeć, czy po to, żeby później zeznawać w tej sprawie (Tosafot, R. Chananel; Ritwa – pytamy ich, czy przyszli do *bejt dinu* by zeznawać, czy tylko zobaczyć jakie będzie rozstrzygnięcie).

(d) Wersja 2 – R. Chaim Kohen – Pytanie: O co pytamy się ważnych świadków ?

(e) Odpowiedź (Rawa) Pytamy ich, czy przyszli do *bejt dinu* z zamiarem zeznawania z nieważnymi świadkami.

(f) (Raw Jehuda): Halacha jest jak R. Josi.

(g) (Raw Nachman): Halacha jest jak Rebi.

6b-----6b

3) **EDUT MEJUCHEDET**

(a) (Miszna): Jeśli dwóch świadków widziało mordercę z jednego okna i dwóch innych świadków widziało go z drugiego okno, i ktoś po środku ostrzegł go:

1. Jeśli przynajmniej jeden świadek z każdej pary widział jednego świadka z drugiej pary to uważani są oni za jeden *kat*. Jeśli nie, są oni uważani za dwie *kitot*.

2. Zatem (jeśli są dwiema *kitot*), jeśli jeden *kat* jest *huzam*, oni i morderca zostają zabici, a drugi *kat* jest zwolniony.

(b) R. Josi mówi, że jeśli obaj świadkowie go nie ostrzegli (jest zwolniony, zatem także) świadkowie nie zostają zabici – „*al pi sznajim edim*”.

1. Uczy to także, że Sanhedryn musi samodzielnie wysłuchać zeznania świadków, a nie za pośrednictwem tłumacza.

(c) (Gemara – Raw Zutra bar Tujja) Pytanie: Skąd uczymy się, że *edut mejuchedet* (kiedy świadkowie nie widzą się wzajemnie) jest nieważne ?

(d) Odpowiedź: „*Lo jumat al pi Ed echad.*”

1. Pytanie: Co oznacza „*echad*” ?

i. Sugestia: Jest tylko jeden świadek.

ii. Odrzucenie: To już wiemy z „*z al pi sznajim edim*” !

2. Odpowiedź: Oznacza to, że świadkowie nie widzieli się wzajemnie.

(e) Wsparcie (Berajta): „*Lo jumat al pi ed echad*” uczy nas, że jeśli jeden świadek widział z jednego okna i inny świadek widział z drugiego okna, to ich zeznanie nie łączy się.

1. Nawet jeśli widzieli z tego samego okna, jeden po drugim, ich zeznanie nie łączy się.

(f) Pytanie (Raw Papa): Tanaita naucza nas, że pomimo, że patrzyli z różnych okien i każdy widział całe zdarzenie to i tak ich zeznania nie łączą się. Jeśli patrzyli z tego samego okna każdy widział tylko część zdarzenia. Tym bardziej więc ich świadectwa nie łączą się (Jaki jest *chidusz sejfy* ?).

(g) Odpowiedź (Abaje): *Chidusz* uwzględnia *arajot*, gdy każdy widział całe zdarzenie, które jest *chajaw mita*

(h) (Rawa) Jeśli świadkowie widzieli *masre* (tego, który dał ostrzeżenie), lub jeśli *masre* widział ich, to ich zeznania się łączą (Tosafot – w tym ostatnim przypadku musimy przy pomocy innych świadków ustalić, czy *masre* ich widział).

(i) (Rawa): Nawet on sam może dać ostrzeżenie (Raszi – ofiara ostrzegła go; *Kesef Miszna* – przestępca powiedział „Wiem, że bejt din zabije mnie za to”) lub może być ostrzeżony przez *szed*.

(j) (Raw Nachman): „*Lo jumat al pi ed echad*” – *edut mejuchedet* jest nieważne w sprawach z zakresu *dinej nafszot* ale jest ważne w sprawach z zakresu *dinej mamonot*.

(k) Pytanie (Raw Zutra): (Polegamy na każdej możliwej przesłance, by uniknąć zabijania przestępcy). Jeśli *edut mejuchedet* jest w niektórych przypadkach ważne, powinniśmy czynić je ważne także w sprawach z zakresu *dinej nafszot*, jeśli to ocaliłoby przestępcę ! (Jeśli uważamy wszystkich świadków za jeden *kat*, jeśli nawet tylko jeden jest *huzam* to całe zeznanie jest nieważne !). Dlaczego Miszna mówi, że zabijamy i przestępcę i kłamliwych świadków ?

(l) To pozostaje trudne.

4) AL PI SZNAJIM EDIM

(a) (Miszna – R. Josi): Jeśli obaj świadkowie go nie ostrzegą (nikt nie zostaje zabity).

(b) Pytanie (Raw Papa): R, Josi nie wymaga ostrzeżenia dwóch świadków !

1. (Miszna): Jeśli Ruwen nienawdził *Ploniego* i (wydawałoby się, że przypadkowo) zabił *Ploniego*, zostaje on zabity, gdyż z pewnością był *mezid* !

(c) Odpowiedź (Abaje): Tanaitą tej Miszny jest tak naprawdę R. Josi bar Jehuda.

1. (Berajta – R. Josi Berei Jehuda): *Chaver* nie musi zostać ostrzeżony, gdyż ostrzeżenie jest tylko po to, by odróżnić, czy ktoś jest *szogeg* czy *mezid*.

(d) (Miszna) Uczy to także, że Sanhedryn musi samodzielnie wysłuchać zeznania świadka, a nie za pośrednictwem tłumacza.

(e) Świadkowie (Rambam – dwie strony) przyszedli do Rawa. Nie mówili w języku, którzy znali sędziowie; więc postawił on pomiędzy nimi tłumacza.

(f) Pytanie: Miszna zakazuje tego !

(g) Odpowiedź: Rawa rozumiał, co oni mówili. Potrzebował tłumacza tylko po to by do nich mówić.

1) CZY AREV JEST STRONĄ W SPRAWIE ?

(a) Ilaa i Tujja byli krewnymi *arev* (żyranta/poręczyciela) pożyczki.

(b) (Raw Papa): Skoro nie są krewnymi pożyczkodawcy lub pożyczkobiorcy mogą zeznawać w sprawie pożyczki.

(c) Odrzucenie (Raw Huna brej deRaw Johoszua): Jeśli pożyczkobiorca nie może spłacić długu, pożyczkodawca odzyskuje go od *arev* (Zatem są krewnymi strony w sprawie i nie mogą zeznawać).

2) SANHEDRYN CHUC LAAREC (POZA IZRAELEM)

(a) (Miszna): Jeśli bejt din skaże *Ploniego* na śmierć i ten ucieknie, a następnie stanie ponownie przed tym samym bejt dinem, to ten wyrok obowiązuje. Nie sądzą go ponownie.

(b) Jeśli dwóch świadków zeznaje przed jakimkolwiek bejt dinem, że *Ploni* został skazany przez bejt din Almoniego, to na podstawie ich zeznania zabijamy go.

(c) Także sanhedryny *chuc laarec* [poza Izraelem] posiadają uprawnienia do skazywania na śmierć.

(d) Sanhedryn który zabija osobę raz na siedem lat nazywany jest brutalnym.

(e). R. Eliezer Ben Azarja mówi: raz na siedemdziesiąt lat.

(f) R. Tarfon i R. Akiwa mówią: gdy zasiadaliśmy w Sanhedrynie nikt nigdy nie został skazany na śmierć.

(g) R. Szimon ben Gamliel mówi, że to nie jest właściwe. Ludzie nie będą bali się bejt dinu i liczba morderstw wzrośnie !

(h) (Gemara) Wnioskowanie: Jeśli stanie znowu przed tym samym bejt dinem, poprzedni wyrok jest ważny, lecz jeśli stanie przed innym bejt dinem, sędzimy go ponownie.

1. Sprzeczność (następny wniosek): Jeśli dwóch świadków zeznaje przed jakimkolwiek bejt dinem, że *Ploni* został skazany przez bejt din Almoniego, to zabijamy go na podstawie ich zeznania.

(i) Rozstrzygnięcie (Abaje) Poza Izraelem wydane wyroki wydane przez inny bejt din obowiązują. W Erec Jisrael nie.

1. (Berajta – R. Dostaj): Jeśli *Ploni* został skazany w Erec Jisrael, a potem uciekł *chuc laarec*, wyrok jest obowiązujący.

2. Jeśli został skazany *chuc laarec* i uciekł do Erec Jisrael, to sędzimy go ponownie. Być może zasługa Erec Jisrael pomoże znaleźć powód do uniewinnienia go.

(j). (Miszna) Także sanhedryny *chuc laarec* są uprawnione do skazywania ludzi na śmierć.

(k) Pytanie: Skąd się tego uczymy ?

(l) Odpowiedź: Jest napisane „*lechukat miszpat ledorotejchem (bechol moszwotejchem*”, tj. gdziekolwiek mieszkasz) !

(m) Pytanie: Jeśli tak, to czego uczymy się z „*bechol szearecha*” ?

(n) Odpowiedź: W *szearecha* (Erec Jisrael) ustanawiamy sanhedryny dla każdej *pelach* (grupy miast) i dla każdego miasta. *Chuc laarec* ustanawiamy sanhedryny dla każdej *pelach* (grupy miast), ale nie dla każdego miasta.

3) JAK CZĘSTO SANHEDRYN POWINIEN ZABIJAĆ

(a) (Miszna): Sanhedryn, który zabija ... (R. Eliezer ben Azaraja mówi: raz na 70 lat).

(b) Pytanie: Czy R. Eliezer ben Azarja uważa, że raz na 70 lat jest brutalne ? Czy jest to właściwa częstotliwość ?

(c) To pytanie jest nierozstrzygnięte.

(d) (Miszna – R. Tarfon i R. Akiwa): Gdy zasiadaliśmy...

(e) Pytanie: W jaki sposób zwalniali każdego ?

(f) Odpowiedź 1 (R. Jochanan i R. Elazar): Pytali świadków: „Czy sprawdziliście (po morderstwie) czy ofiara nie była *trejfa* (zmarłaby nawet wtedy, gdyby nie została zamordowana, z względu na śmiertelne cięcie lub przebicie...) ?”

(g) Odpowiedź 2 (Raw Aszi) Jeśli świadkowie powiedzieli, że ofiara nie była *trejfa*, pytali się: „Być może był tam otwór, w który morderca włożył nóż !” (Rambam – oznacza to, że być może

przed zanim został przeszyty nożem, był tam otwór, który mógłbyś zobaczyć unosząc jego ubranie. Na pewno nie pytali o wewnętrzny otwór, o którym świadkowie nigdy nie mogliby wiedzieć. R. Tam – jeśli nie wiedzą to zeznanie jest nieważne. Tosafot – jeśli nie wiedzą, zeznanie jest ważne. Zostaną zasypani gradem pytań i jest niemal całkowicie pewne, że świadkowie zaprzeczą sobie w jakiejś sprawie, co spowoduje nieważność zeznania.

(h) Pytanie: W przypadku *arajot*, o co będą pytać ?

(i) (Odpowiedź (Abaje i Rawa): Zapytają, czy wyraźnie widzieli zetknięcie się narządów płciowych (Świadkowie nigdy nie przypatrują się tak dokładnie).

(j) Pytanie: Co Mędrcy (którzy spierają się z R. Tarfonem i R. Akiwą) uważają za wystarczający dowód na *bija* ?

(k). Jest tak jak powiedział Szmuel. Wystarczy, że zachowywali się (leżeli razem) jak cudzołźnicy.

HADRAN ALECHA PEREK Kejcad haedim